

SENCİL, BENCİL VE BİZCİL VAROLUŞ

Telefona cevap veren genç bayanın sesi, soğuk, bıkkın ve öfkeliydi ve onunla ilgili yönetime bir uyarı yazısı yazmak yerine İçimizdeki Çocuk kitabını vermeye karar verdim. Bu öyküyü kendisiyle paylaştığımda Asistanım şöyle beni bir süzdü, gülümsedi ve “Doğan Bey, telefondaki kız kendi yaşamında kendisi olarak var olmak istiyor, bu hakkı değil mi, neden onu değiştirmek istiyorsunuz?” dedi.

Bu söz üzerine sizler ve asistanım için aşağıdaki yazıyı yazma gereği duydum:

Kişi kendi başına yaşamaz. Her ortamda bir YAŞAM EKİBİ içindedir. Bu ekibin nasıl bir üyesi olduğunuz göre kendi yaşamınızda kendiniz olarak var olmak sağlıklı ya da sağlıksız olabilir. Aile ortamında YAŞAM EKİBİ kimlerdir; hepimiz biliyoruz: Anne-baba-çocuklar ve varsa diğer aile üyeleri. Sınıf ortamında YAŞAM EKİBİ öğretmen ve öğrencilerdir. Bizim var oluşumuz her zaman YAŞAM EKİBİ'nin bir üyesi olarak var olur. Hastane, banka, çocuk parkı, sokak, lokanta birer sosyal ortamdır ve o an yüz yüze görüşme durumdayız. Ama telefonla konuşurken de bizler bir sosyal ortamın ve o sosyal ortamla ilgili YAŞAM EKİBİ'nin bir üyesiyiz. Her bir kişi ekibin üyesi olarak yaşamında kendisi olarak üç tür var olabilir:

1- Sencil varoluş: Bu tür varoluşa sahip olanlar ilişki içinde oldukları kişilere uşaklık yapma eğilimindedirler. “Nasıl emir buyurursanız, öyle olur, öyle düşünür, duyar ve davranırım, efendim!” biçiminde bir varoluştur bu. Bu tür varoluşları evliliklerde karı koca ilişkilerinde, okullarda müdür öğretmen ve öğretmen öğrenci ilişkilerinde, iş yerlerinde yönetici çalışan ilişkilerinde ‘uşaklık yaparken’ görebilirsiniz.

2- Bencil varoluş: Bu tür varoluşa sahip olanlar ilişki içinde oldukları kişilere amirlik, patronluk yapma eğilimindedirler. “Nasıl emredersem öyle olur, öyle düşünür, duyar ve davranırsın!” biçiminde bir anlayıştır bu. Sencil ve bencil varoluş tarzları köle efendi ilişkisi içinde birbirlerini tamamlarlar. Yukarıda sözünü ettiğim karıkoca ilişkilerinde benim içinde yetiştiğim ortamda kadın bencil ise ona ‘eli maşalı, cadaloz,’ erkeğe ‘kılıbık’; erkek bencil kadınencil ise, erkeğe ‘kazak adam,’ kadına ‘hanım hanımcık’ derlerdi. Bu ilişkilerde biri korkutan-güçlü, öbürü korkan- güçsüz durumundadır. Korku kültüründe ailede, okullarda, iş yerlerinde, hastanelerde, devlet dairelerinde, üniversitelerde yöneticilerin korkutan- güçlü, yönetilenlerin korkan- güçsüz bir tavır içinde olmaları beklenir. Kimse kimseye güvenmez çünkü ezilen güçsüz kişi, ilk fırsatta güç kazanarak korkan kişi olmaktan çıkıp korkulan kişi olmanın peşindedir. Korku kültüründe devlet vatandaş ilişkisinde de bunu görebilirsiniz: devlet güçlü korkulan, vatandaş güçsüz korkan durumundadır.

3- Bizcil varoluş: Bu tür varoluşa sahip olanlar, ilişki içinde oldukları kişilere kendilerine duyulmasını istedikleri saygı içinde diğerleriyle ilişki kurarlar. Her ortamın aslında bir YAŞAM EKİBİ oluşturduğunu bilirler. YAŞAM EKİBİ'nde yer alan kişiler deneyim, bilgi, sorumluluk, makam, mevki ve görevler yönünden farklı olabilirler, ama insan olarak eşittirler. Herkes kendine düşen görevi YAŞAM EKİBİ olma bilinci içinde, orayı yöneten değerle çerçevesinde yaparlar. Hakkaniyet, gerçeğe saygı, sorumluluk, empati, saygı, sevgi, güven ve hizmet gibi değerlerin kaynağı o toplumun uygarlığında yatar. Bu değerler o uygarlık için 'doğru olanı' tanımlar: Böylece ailede karı koca birbiriyle güç yarışması içinde değil, aile için doğru olanı yaparak aileye hizmet etme çabası içinde olurlar. Bu kültüre saygı-sevgi -güven kültürü adını veriyorum. Saygı-sevgi-güven kültüründe devlet vatandaş ilişkisinde hem devlet hem vatandaş karşılıklı sorumluluklarının bilinci içindedirler. Adalet, gerçeğe saygı, sorumluluk, empati, saygı, sevgi, güven ve hizmet gibi değerleri doğru bilir, bu değerleri yüceltir ve bu değerler çerçevesinde toplumun geleceğine hizmet ederler.

Bir elin beş parmağına bakın; hepsi birbirinden farklıdır, ama birlikte mükemmel bir ekip oluştururlar. Bardağı tutmak, keman çalmak, yazı yazmak gibi değişik işleri yaparken her parmak diğerine muhtaçtır; tam bir ekip bilinci içinde çalışırlar. Eldeki parmakların her biri kendi yaşamında kendisi olarak var olduğu zaman el bir bütün olarak en iyi hizmeti yapar. Böylece serçe parmak en iyi serçe parmak, işaret parmağı en iyi işaret parmağı, başparmak, orta parmak, hepsi olabilecekleri en iyisini olmaya çalışırlar.

Korku kültüründe orta parmak ben en uzunum diyerek diğer parmaklarla çekişme içine girince, kendisi de dâhil, tüm parmaklar öfkeli bir varoluş sergilerler. Aralarında sürekli bir güç yarışması, sen ben kavgası olur.

Saygı-sevgi-güven kültürünün biz bilinci içinde ise, her bir parmak en doğru olanı en iyi şekilde yapma sevdasındadır.

Kendi yaşamında kendisi olarak var olmak ancak biz bilinci içinde bir ekibin parçası olduğunuz zaman kabul edilebilecek bir durumdur.

Umarım yeteri kadar açıktır; okurlarımın ve asistanımın dikkatine sunulur.

Doğan Cüceloğlu